

Studier Kritiker och Notiser.

Literär Tidning.

N° 25.

Lördagen den 15 Juli

1843.

Förklaring.

Huru ogerna än Redaktören af *Studier Kritiker och Notiser* påfallar allmänhetens uppmärksamhet för ett ämne, det han heldre wille öfwerstyka än lägga fram i dagen, ser han sig dock för framtida säkerhets och egen heders skuld nödsakad att förklara ett förhållande, som, om det lemnades oförklaradt, med skäl skulle kunna förewitas Red. som bristande aktning för det allmänna omdömet.

I föregående Nr. eller Nr 24 af denna tidning, står annonseradt: "härmed följer ett bihang." Detta bihang, innehållande ett upplifwande af en tretton års gammal twist emellan twenne akademiska lärare samt missbruk af enskilda förtroenden, har, utan Red:s eller förläggarens wetskap, blifwit tryckt samt till tidningens prenumeranter i Lund utdeladt.

Då tidningen afstonsen den 8 innewarande Juli utdelades, fann Red. den åtföljd af besagda bihang, hwars innehåll likasåwäl som annonsen, war Red. fullkomligt obekant. Efter att hos förläggaren hafwa inbererat widare affändning af bihanget, aflät Red. den 9 Juli till boktryckaren Magister F. Berling följande skrifwelse:

"Redaktionen af tidningen *Studier Kritiker och Notiser* har med förundran sett att i Nr 24 af samma tidning, utan Red:s wetskap, blifwit annonseradt: ""Härmed följer ett bihang.""

Då Red. icke har sig bekant huru detta bihang tillkommit, anhåller den, att från Mag. Berlings tryckeri få bestämd och skriftelig underrättelse om hwem som inlemnadt manuskriptet till samma bihang samt med hwad rättighet det blifwit tryckt.

Red. föränlåtes så mycket mera att göra denna fråga som intet reviderark, ehuruwäl ett sådant ut-

tryckeligen fordrats, blifwit till Red. lemnadt. Lund den 9 Juli 1843.

Carl August Hagberg."

På detta bref fick Red. följande swar:

"Till Redactionen af *Studier etc.*

Till swar å den till mig aflätna skrifwelsen får jag lemna följande:

Under ett par dagars illamående siffl. Tisdag och Onsdag inlemnades till tryckning det Bihang som åtföljde sist utkomna Nr af *Studier etc.* till min Faktor H:r M. Rosenquist, som yttrade att det trol. ej kunde infomma i Tidningen, som redan war upptagen af andra artiklar. Inlemnaren Herr Adj. Rosenschöld yttrade då, att Adj. Agardh hade sagt, att det kunde infomma i Bihang. Då H:r Rosenquist sade mig detta, hade jag ingen anledning att betwisla att saken så förhöll sig, serdeles som Tidningen förut warit af dylika Bihang åtföljd.

Lund den 9 Juli 1843.

F. Berling."

Botanices demonstratorn Agardh, som godhetsfullt biträdt redaktören med tidningens yttre anordnande och som wäl någon gång i förwar emottagit inlemnade artiklar, men aldrig lemnat dem på tryckeriet utan den för allmänheten ansvarige redaktörens bifall, har, tillfrågad om de i Mag. Berlings bref återopade förhållanden, afgifwit följande intygande:

"Att Adjunkt Rosenschöld aldrig för mig uppwisat eller någonsin omtalat den i bihanget till Nr 24 af Tidningen: *Studier Kritiker och Notiser* intagna artikel, eller någon annan å hans wägnar skrifteligen eller mundteligen till mig derom gjort någon förfrågan; åswensom att jag icke haft ringaste kännedom om tillwaren af något Bihang till Nr 24 innan samma utdelades warder härmed intygadt. Lund d. 11 Juli 1843.

J. G. Agardh."

Med anledning af dessa uppgifter, dem Red. icke har någon grund att betwifla, will Red. tillägga ännu en till sakens utredande nödig upplysning. Det är flera personer än redaktören bekant, att en artikel, om ej ordagrant densamma som den i bihanget insmuglade, dock till syfte och ämne lifartad, blifwit, redan förra året, Adj. Rosenschöld till införande vägrad, och det icke allenast af den inför lagen ansvarige redaktören, i pluralitetens af den dåvarande redaktionens namn, utan och i den nuvarande redaktörens och Adj. Rosenschölds egen närvaro. Likaledes torde det ej vara Adj. Rosenschöld obekant att den nuvarande redaktören bestämmt nekadt en tredje person, den grannlagsheten förbjuder att nämna, samma artikels införande. Red. nekade på grund derutaf, att han ej wille öppna tidningens spalter för en ändlös polemik, som af föregående årgången redan fortsatts genom hela tolf nummer. Öfwer det sätt på hwilket Adj. Rosenschöld denna gången beredt sig tillfälle att få sin eller andras artikel införd har numera allmänheten att döma.

Red. will ej ingå i widlyftigare commentarier öfwer de obehagligheter, ja olyckor, som kunna drabba en ware sig inför lagen eller allmänna omdömet ansvarig person, deräst ett dyligt ofog sinne onäpft passera. En sådan lek, tillställd ware sig af tanlöshet, lättfinne eller elakhet, kan, blott den litet längre utsträcket, tillintetgör en embetsmans hela timliga wälfärd och, hwad mera är, hans medborgerliga goda namn och rykte. Wisserligen kunde Redaktören af Studier Kritiker och Notiser hafwa iakttagit det försigtighetsmått att med sin namnteckning förse alla manuskript som inlemnats till tryckning; men twiswelfattigt är om en sådan omtanka kunde vara tillräcklig till Red:s tryggande, när wägen icke är lång från det munteliga bedrägeriet till det skrifteliga. Skulle man ur tryckfrihetsförordningen jemförd med allmänt gällande lag citera den paragraf, som stadgar straff för handlingar af enahanda beskaffenhet, skulle måhända slesswa lättförmigheten eller tanlösheten häpnas.

Red. begagnar detta tillfälle att förklara, det hädanefter ej i tidningens spalter emottages någon widlyftigare polemik, utan endast en replik på en intagen recension. Tror den anfallande parten sig besfogad att gifwa en duplik, så må en sådan, efter särskild öfwerenskommelse med förläggaren, i ett bihang införas såwida Red. dertill finner skäl vara för handen. Lund d. 11 Juli 1843.

Carl August Hagberg.

Fattigwården i alla des riktningar såsom Statsanstalt och Privatnärättning samt des nuwarande tillstånd i civiliserade stater inom och utom Europa. Bearbetning efter twenne Fransyska Prisfrifter af **M. E. Duchatel** och **J. M. L. Naville**. Öfversättning. Stockholm 1842. XI och 455 ff. 8:o. Pr. 2 R:dr 24 ff. Banco.

Fattigwårdsfrågan har, såsom en af vår tids wigtigaste frågor, under de sista decennierna blifwit med en wis förkärlek behandlad. Om också denna företeelse är för National-Ekonomien hedrande, emedan den bewisar denna wetenskaps sedliga riktning och fattigt wewerlägger besöklningarna att hon är stadd i egenytans och winningslystnadens tjenst, så skulle den likwäl i sig sjelf vara ganska betänkelig, om deraf owilforligen den slutsats singe dragas, att fattigdomen är ett ondt, hwaraf vår tid företrädeswis lider. Men det listigare intereset för fattigwården kan åtminstone till en del förklaras af den owanligt långwariga Europeiska freden, hwilken icke blott alstrat rikare tillgångar till lindrandet af de fattigas nöd, utan äfwen ingifwit mången håg och lust att wända blicken på hwad som föregår i samhällets nedersta regioner, hwilkas brister under de stormiga tiderna warit undanskymda och bortglömda för de stora tilldragelserna och för nödwändigheten att först afhjelpa ögonblickets trängande behof. För öfrigt är det wisserligen wanckligt att med ett bestämdt ja eller nej beswara frågan om nöden nu är allmännare utbredd än fordom, när fattigdomens statistik och historia blifwit föga bearbetade och när förhållandet är högst skilfaktigt i olika länder. Men förhastadt wore det utan twiswelf att ifrån de betydligt ökade bidrag, hwilka staten och kommunerna i våra dagar lemna till de fattigas understöd, hämta bewisen för en i samma förhållande tillwärande fattigdom; ty dessa förökade bidrag härleda sig till en stor del derifrån, att de flesta länders fattigwård först i senare tider blifwit på ett mera omfattande sätt organiserad, och hwarest man erkänner behofwet att ännu ytterligare fullkomna den, der måste äfwen de dertill erforderliga kostnaderna alltjemt stiga. Så mycket måste likwäl medgifwas, att industriens förwärande framsteg och de täta wexlingarne uti näringswäsendet utsatt den arbetande klassen för flera, tillförene ofända, wador, hwilka dock icke, såsom mången

påstår, äga sin grund i minskade utvägar till bergning, utan fastmera i swårigheten för mängden att i tid uppsöka och begagna dem som finnas. Under sådana förhållanden har fattigwården numera fått sig det mål förelagdt, att icke blott lindra och afhjelpa utan äfwen att förekomma nöden, på det att de talrika arbetare, som stå på fattigdomens gräns, men som under wanliga förhållanden sjelfwe kunna förskaffa sig sin nödtorft, icke af hwarje handa tillfälliga anledningar må plötsligen öka fattighjonens antal.

Rådfrågar man de författare, som med detta ämne sysselsatt sig, om de medel och utvägar, som böra användas mot den så kallade pauperismen, så förnimmer man en mängd åsigter, skiljaktiga så wäl i hufvudsom i detalfrågorna. Rec. will nu icke uppehålla sig wid de samtida philantroper, som uti privat-egendomens tillworo och organisation se roten till det onda, och som derföre söka botemedlet uti införandet af egendomens gemensamhet eller i en total förändring af det hittills bestående samhällsskicket. Desse tilltro sig genom sina reformförslag kunna uträtta mera än menstligheten under årtusenden mäktat, emedan de med wisshet förut säga, att om man blott wille lyfna till deras råd, så skulle armobed helt och hållet förswinna från jorden och det paradisiska tillståndet ej längre wara en tom drömbild. Men då de för sina planers utförande förutsätta nya menniskor och en ny werld, så torde det wara förlåtligt om man tills widare misstror deras lysande löften, isynnerhet som de försöt, hwilka här och der blifwit anställda för teoriernas tillämpning, ännu icke kunnat glädja sig åt någon framgång. Andra författare, hwilka taga werlden sådan hon är och hwilka hålla före att fattigdomen är ett ondt, som i alla tider måste finnas, hafwa i afseende på fattigwården uppställt tvenne motsatta systemer, af hwilka det ena betraktar den såsom en aflagstiftningen ordnad statsangelägenhet, hwaremot det andra förkastar alla åtgärder härutinnan å statens sida och gör de nödlidandes understöd beroende af enskildas frivilliga wälgörenhet. Till det senare systemet bekänna sig de båda författare, af hwilkas arbeten den skrift, som här anmäles, är ett utdrag.

Duchâtel, från hwilken närwarande arbete upptagit en jemförelsewis ringa del, har föga inlåtit sig på fattigwårdens praktiska område, hwaremot han ur National-Ökonomiens grundsatser sökt härleda fattigdomens allmännare orsaker. Till den ändan afhandlar han kapitalernas upphof och de naturliga gränserna

för deras tillwärt, de förhållanden, som bestämma arbetslönernas belopp, machinernas inwerkkan på den arbetande klassens ställning och de lagar, befolkningens tillwärt är underkastad. Hans åsigter i dessa ämnen äro wissserligen fria från den öfwerdrift, som förefinnes hos flera nyare fransyska skriftställare, hwilka trädt i opposition emot industri-systemet och fabrikswäsendet; men å andra sidan hyllar han alltför uteslutande Malthus' bekanta teori om befolkningens tendens att tillwära wida slyndsammare än näringsmedlen, och tillämpar äfwen, i likhet med Malthus, denna teori på fattigwården. Så anser han hwarje försöt att medelst offentliga wälgörenhets-anstalter mildra de olyckliga följderna af nämnda naturlag för både fruktlösa och skadliga, och medgifwer på sin höjd att staten, utan fruktan att öka eländet, kan räcka en hjälpsam hand åt dem, som hemsökas af sådana tillfälliga olyckor, hwilka menniskan hwarken kan hindra eller förutse. Till dessa olyckor hänföras själs- och kropps-lyten t. ex. blindhet och wansinne, men derifrån undantagas uttryckligen såwäl ålderdomen som bördan af en alltför talrik familj. Äfwen om den offentliga fattigwården instränkes inom så tränga gränser, anses den dock endast af nödwändigheten rättfärdigas så länge som de fattigas egen omtanka och den enskilda wälgörenheten ännu icke wunnit tillräcklig stadga, men med en stigande civilisation måste den helt och hållet förswinna, så att staten, i stället för att omedelbart befatta sig med fattigwården, uteslutande kan egna sig åt uppfyllandet af de stora pligter, som åligga den, då det gäller att genom en wis lagstiftning förekomma nöden.

Maville uttalar öfwer den offentliga fattigwården, hwilken han kallar den legala, en ännu strängare förkastelsedom, och gifwer åt densamma, genom det sätt hwarpå han söker bestämna dess begrepp, en nästan obegränsad utsträckning. "Den legala fattigwården," säger han, "äger rum när wälgörandet utöfwas enligt från staten utgående lagar." Derester söker han uppdraga en skillnad mellan den oinstränkta och den instränkta legala fattigwården. Med den förre förstår han "fattigtaxans beryttade system, till följe af hwilket hwarje nödlidande har rättighet att af staten fordra en tryggad bergning, så framt han ej kan förskaffa sig den sjelf, hwarwid den nödiga kostnaden, så framt andra fattigwården till buds möjligen stående fonder icke förslå, genom utskylder af statsborgarne beskrides, lände det och till deras största betungande." Den senare anser han deremot äga rum "då de fattiges berg-

ning icke fullständigt tryggas, utan desamma blott understöddas, så framt välgörande stiftelser afkastning och de åt fattigasforma eljest en gång för alla anslagna inkomster från stats- och kommunal-förmögenheten äro tillräcklige." Ehuru han medgifwer att det icke alltid är lätt att åtskilja dessa den legala fattigwårdens båda arter, så anser han dock, wid den gifna definitionens tillämpning på fattigwäsendet i olika länder, hwarom han meddelar historiska och statistiska uppgifter, att den oinfränkta legala fattigwårdens system är gällande icke allenast i England, utan äfwen i Scotland, Nederländerna, Sverige, Norrige, Danmark, Tysklands flesta stater, Ryssland, det Österriska Italien, Grekland, de flesta Schweiziska kantoner och några af Nord-Americas förenta Stater. Till de länder, hwarest en infränkt legal fattigwård finnes, hänföras deremot endast Frankrike, Spanien, några delar af Schweiz och Irland. Numera måste dock, enligt författarens åsigt, äfwen det sistnämnda landet hafwa en oinfränkt fattigwård, eftersom fattigtaxan, sedan Navilles arbete utkom, äfwen i Irland blifwit införd. Öfwerallt, hwarest den oinfränkta fattigwården är lagligen ordnad, igenkännes den, i författarens tanka, af wisäa nödwändigt med densamma förenade inrättningar och föreskrifter, t. ex. de fattigas hemortsrätt, deras systerfättning med arbete och tiggeriets affkaffande. Från en mängd orter har författaren med en omisfänelig förärllek samlat strödda historiska och statistiska underrättelser, för att dymedelst rättfärdiga allt det tadel, som mot dessa inrättningar blifwit rigtadt, och han har med mörka färger tecknat de olägenheter, som af dem förmenas vara en oundwilig följd. Hemortsstadgan, som benämnes "en olyckans och förtwiflans lag," säges inverka ytterst menligt på befolkningens materiella och sedliga tillstånd, åstadkomma en ganska ofjenn fördelning af fattigwårdens tunga, en stor olifhet på särskilda orter uti arbetslörnernas belopp samt oberäkneliga twister och rättegångar comunerna emellan, hwilka twister äfwen för de hjälpbehöfwande medföra swära lidanden. — Wid granskningen af de olika utwägar, som blifwit försökta för att genom de fattigas systerfättning med arbete förta ga deras lättja och lindra fattigtaxans börda, söker förf. wisa att problemet är olösligt, emedan alla hit, intills i denna affigt upptänkta medel befunnits vara förenade med öfswerwinneliga swärigheter. Öfwerlemnas de fattige, medelst den turwisa förplägningen, åt enskilda personer, för hwilkas räkning de skola ar-

beta, så anses denna utwäg vara lika tryckande för de behöfwande, som för dem, till hwilka de hänwisas; och i fall öfwerlemmandet sker genom offentlig auction åt den minstbjudande, så blifwer de fattigas öde än mera beklaganswärdt. Systerfättas arbetsföra fattighjon med industriellt arbete hemma hos sig eller i särskilda arbetshus, ware sig frivilliga eller twungna, så alstras derigenom en obegränsad och för andra näringsidkare orättmätig och förderflig concurrans. Arbetshusen äro desutom, äfwen i det sällsynta fall att deras förvaltning är god, merändels tillhåll för lättja och laster, och emedan det i längden blir omöjligt att för de fattige utfinna tillräcklig och passande systerfättning eller att affätta de af dem tillwerkade produkter, isynnerhet som dessa i allmänhet äro föga duglige, så måste dessa anstalter, såsom högst kostsamma, för eller senare tillslutas till följe af financiellt betryck. Fattigkolonier, der de arbetsföra systerfättas med jordbruk, "måste i anseende till ofsedligheten, nödwändigheten af stränga och tryckande åtgärder deremot och förvaltningens swärighet gifwa samma resultat, och ehuru de kunna erbjuda någon fördel i afseende på kostnaden, så skola de dock i kraft af fattighjonens oftridigt lika stora arbetsfkygghet, ej kunna undgå en småningom ökad utgift och en, om också ej så hastig, dock lika säker undergång." — Lagstiftningens föreskrifter, i länder med en legal fattigwård, om tiggeriets förbudande och affkaffande anser författaren vara icke blott grymma och orättwisa, utan äfwen onyttiga och owerksamma; nödwändigheten att alltjemt förnya dem bewisar bäst att de af öfswerwinneliga hinder motwerkas.

Sedan författaren widare skärfädat den oinfränkta legala fattigwårdens förderfliga werkning på samhällets materiella och moraliska tillstånd, des omedelbara och medelbara anledning, bland hwilka senare äfwen Protestantismen uppräknas, och sedan han wisat att detta system, likt en kräfta, allt mer griper omkring sig uti alla länder, waktadt hwarje land, som redan beträdt den wädliga banan, twertom borde vara betänkt på att så skyndsamt som möjligt öfwergifwa densamma, så öfwergår han till beswarandet af frågan hwad som skall sättas i stället för det af honom utdömda systemet. Surrogatet kan i hans tanka ej blifwa något annat än privat-wälgörenhetens system, men af detta tadar han den rigtning, som hyllar den infränkta gifmildheten, hwaras grundsats är, att kostnadsfri hjälp endast bör lemnas mot sådana olyckor och tillfälligheter, dem menskelig klofhet ej kan förutse. Han

anser att det sanna wälgörandet måste bana sig en väg mellan det blinda medlidandet och den mennisko-fiendtliga betänksamheten, och att "hufwudsystemålet wid gismildhetens organisation måste vara ett sådant betecknande af denna bana, att ett rättwist medlidandes önskingar möstligast tillfredsställas, utan att stada utvecklingen af de ansträngningar, hwartill den fattige wid omsorgen för sina behof är i stånd." Utom den nyssnämnda uppställer och utvecklar han följande grundsatser för privatwälgörenhetens organisation:

"Man måste icke blott taga den fattiges materiella behof, utan äfwen hans sedliga naturs fordringar till ögonmärke."

"Den fattige är genom band, hwilka af wälgörenheten måste respekteras, fästad wid samhället och wanligen äfwen wid en familj."

"Man hör icke allenast bistå fattigdomen, utan också förekomma den."

"Ett oestergifligt wilkor för möjligheten att lyckas wid hwarje system af privatwälgörenheten är publikens benägenhet att göra pekuniära offer åt fattigdomen. Denna beredwillighet måste väckas och befordras."

"Man måste arbeta derhän, att privatwälgörenheten träder i mer omedelbar relation till de fattige och att dess verksamhet får en mot de behöfwande klassernas sanna wäl swarande riktning." —

Sådana äro grunddragen af de båda Författarnes teorier, för bedömandet af hwilkas sanning och tillämplighet det framför allt wore nödigt att undersöka, huruvida icke de nödlidande äga rättmätiga anspråk på en sätrare hjälp, än den, som af den enskilda wälgörenheten godtyckligt kan gifwas, men också lika godtyckligt förnekas. Wäl har *Maville* i förbigående framkastat denna fråga, men han har ingalunda nöjaktigt beswarat den, enär han ur de förmenta olycksdigra följderna af all offentlig inblandning i fattigwården dragit den slutsatsen, att de fattige alldeles icke äga någon rättighet till statens omwårdnad. Tager man härwid ordet rättighet i dess rent juridiska betydelse, såsom något hwilket den berättigade kan, efter sitt fria behag och oberoende af andras godtycke, till och med genom lagliga twängsätgärder utkräfwä, så måste det wisseligen medgifwas att den fattige icke har någon rätt till offentligt understöd, ehuru man derföre lifafullt kan påstå att staten för sin egen skull måste lemna ett sådant. Mellan den enskilde och staten kan nemligen i allmänhet icke, på samma sätt som

individer emellan, blifwa fråga om några rättigheter; ty om än den enskilde förmenade sig äga sådana, så skulle han ju helt och hållet sakna förmågan att emot staten, utan dennes frivilliga medgifwande, göra dem gällande. I förhållande till staten äger individen endast anspråk, hwilka dock kunna vara så heliga, att staten icke kan underkänna dem, utan att med detsamma motverka sitt eget ändamål. Ingen torde wilja påstå att privatwälgörenheten grundar sig på den fattiges rättighet att fordra och den rikes lagliga förbindelse att gifwa understöd, och lifafälitet grundar sig den offentliga wälgörenheten på ett sådant ömsesidigt rättsförhållande; ty äfwen denna härleder sig från sedlighetens bud, hwilkas uppfyllande likwäl blir mindre osäkert derigenom att de af den offentliga rätten erkännas och sanctioneras. Om staten, sedan den med afseende på allmänt wäl funnit nödigt att åtaga sig fattigwården, wid dennas ordnande gör sig skyldig till misstag, hwilket icke så sällan inträffar, så är det wisseligen förtjenstfullt att upp-daga de felaktiga åtgärder och warna för deras följder; men will man helt och hållet utdöma den offentliga fattigwården, så måste man icke allenast bewisa att de dermed föröfwade misshanderna äro så stora och oundwifliga att sjelfwa systemet för deras skull måste öfwergifwas, utan man måste äfwen ådagalägga att det motsatta system, hwilket man i stället förefår, är med mindre olägenheter förenadt. Det är härwid icke tillfyllestgörande att, såsom i närwarande arbete skett, förkasta den offentliga fattigwården ur det skäl, att staten icke bör befatta sig med sådana angelägenheter, hwilka de enskilda lifa wäl eller bättre med egna krafter kunna utföra; ty det gäller ju att bewisa, att denna i sin allmänlighet riktiga sats äger tillämplighet på närwarande fråga eller att privatwälgörenheten verkligen är för ändamålets ernående tillräcklig. Men detta motsäges ju bestämdt af den erfarenhet, hwilken *Maville* sjelf besannat, ehuru han, enligt sin åsigt, icke kan annat än beklaga den, att den offentliga fattigwården i alla länder alltmer utbreder sig, — ett förhållande, som säkerligen icke skulle äga rum, så wida den enskilda wälgörenheten wore till nödens förekommande och afhjelpande lifa tillräcklig i vår tid under en ständigt fortgående civilisation och mångfaldigt invecklade samhällsförhållanden, som under medeltiden med dess föga utbildade statsfisk.

Det är dock icke vår mening att på något sätt förringa wärdet af det privata wälgörandet; twertom

erkännes willigt att det för staten är både önskwärdt och nödwändigt att kunna påräkna bistånd af det samma, så wida den i affeende på fattigwården skall kunna uppfylla sina åligganden. Det äger till och med derutinnan ett obestridligt företräde, att det till sin natur är ett helt och hållet frivilligt fullgörande af mensslig och christlig pligt, icke en nödwändig hörsamhet för den borgerliga lagens föreskrifter. Den verkliga wälgöraren åtnöjer sig icke med att i förbigående kasta en allmosa åt den förste okände tiggare, som anropar honom, utan han gifwer sig tid och möda att uppsöka den nödlidande, utforska hans verkliga belägenhet, orsakerna till hans nöd, och han lämpar sedan hjälpen dertill. Derigenom åstadkommes mellan den fattige och rike åtminstone en partiell försoning för den olikhet, hwarmed lydan bland menniskorna utdelar sina häfswor. Men just dertill att privatwälgörenheten är frivillig, är dess rätta utöfwande högst osäkert och ojemnt, både med affeende på de gifwande och de emottagande; ty af de förra undandraga sig ofta just de, som äga de största tillgångarne, lemmande åt de torstiga att understödja hwarandra, och af de senare ihågkommas företrädeswis de, som icke draga i betänkannde att klaga sin nöd, äfwen då denna är digtad, under det mången försagd, som är stadd i verklig nöd, i tyshet lider och försmäktar. Utom det att detta slags wälgörande sålunda oundwilkigen åtföljes af mistag och bedrägerier, äger det äfwen det felet att det sålunda förmår verka i stort och waraktigt, såwida det icke sluter sig tillsammans i större föreningar, hwilkas ledning återigen blir så inwecklad, att de förr eller senare måste anlita den offentliga maktens medverkan och ställa sig under dess högsta uppsigt. Fattigwården slutar på detta sätt nödwändigt med att blifwa offentlig och laglig; men staten kan, så snart den måste taga nöden under sin egen omwårdnad, förfara på twenne wäsendtliga olika sätt.

Den kan nemligen antingen taga den enskilda wälgörenheten till förebild, derigenom att den åtager sig fattigwården såsom en moralisk förbindelse och icke såsom ett lagligt twång. Den behöfwande kan i sådant fall af staten eller kommunen ingenting fordra, utan hwad som gifwes honom är att anse som en ren skänk, hwars nödwändighet och belopp endast gifwaren äger bestämma, efter hwad han anser billigheten fordra. Eller också kan staten anse sig strängt juridiskt förpligtad att lemna ett understöd, på samma sätt som om den betalade en skuld. Den behöfwande tillerkännes

då en owillkorlig rättighet att i nödfall med domare-maktens biträde af staten eller kommunen utkräwa ett understöd, hwilket icke kan wägras honom, så wida han uppfyller de willkor, lagen för dess erhållande på förhand utstakat. Det sistnämnda systemet skulle utgöra hwad *Naville* kallar den oinskränkta legala fattigwården, hwilken utan twiswel förtjente allt det tadel, han och *Duchâtel* derpå löst, så wida den verkliga i något land wore antagen. Wäl har man trott sig igenfinna detta system ända till öfwerdrift utbildadt i de berömda Engelska fattiglagarna, men icke en gång dessa hafwa, oaktadt alla de felaktigheter man med rätta kunnat tillskrifwa dem, isynnerhet innan de genom lagen af den 4de Aug. 1834 reformerades, på ett så uteslutande sätt, som man wanligen föregifwer, hyllat den nämnda åsigten. Att en sådan beflyllning emellertid med något skäl kunnat rigtas emot desamma, härleder sig ifrån ett för England eget förhållande, hwarpå *De Gerando* påstod uppmärksamheten i sitt berömda verk *De la bienfaisance publique*. "Fastän den fattiges rätt att erhålla understöd," säger han, "icke war stadgad i lagen, erkändes den dock i sjelfwa werket af andan i det system, som gjorde sig gällande i affeende på den allmänna fattigwården. Ännu i denna dag grundar sig denna rätt ingalunda på något uttryckligt och positift lagbud, utan den härrör, om wi icke bedraga oss, från en omständighet, hwarpå man ännu icke gifwit akt, och som är alldeles egen för Englands institutioner. Den sammanblandning dessa institutioner bibehållit mellan den administrativa och den judiciella myndigheten, hwilkas befattningar äro förenade i fredsdomarens händer, har gjort afgörandet af ett stort antal till sin natur rent administrativa mål beroende af ett formligt rättegångsätt. Då man tillagt fredsdomarena den högsta myndigheten i affeende på de allmänna fattigmedlens utdelning och gjort dem till skiljedomare i de deraf förorsakade twister, derigenom att man tillåtit den fattige, som beklagat sig öfwer ett wägradt eller otillräckligt understöd, att wända sig till dem med sina klagomål öfwer de lokala myndigheternas beslut, så har man inplantat den föreställningen, att de i sådana fall handla i egenkap af domstol och att de följaktligen döma efter verkliga lagar. Så upptrada i England fattigföreståndaren och den fattige inför fredsdomaren såsom twistande parter, och hwad som borde wara en handling af den offentliga wälgörenheten antager utseendet af en verklig dom." Enär således den oinskränkta legala fattigwår-

den icke en gång i England kan sägas vara lagligen erkänd, så är det så mycket orimligare att, såsom Naville gjort, påstå det detta system är gällande i nästan hela Europa. Detta är den grundförwillelse, som genomgår hela arbetet och till följe af hwilken författaren egentligen dragit i härnad emot ett foster af sin egen inbillning.

En annan willfarelse, som lika menligt inverkat på Navilles omdöme om den s. k. oinfränkta legala fattigwården, består deruti att han ansett denna vara liktydig med hwad han kallar fattigtaxans' beryttade system. Han har derigenom förwerlat sjelfwa den grundsatssats, hwarefter fattigwården organiseras, med blotta medlet för grundsatssatsens genomförande, oaktadt han bordt besinna, så wäl att samma system kan realiseras genom olika medel, som att samma medel kan användas i olika systemer, utan att dessa derigenom förändra natur. Desså förekommer fattigtaxan wanligen i all slags offentlig fattigwård, denna må vara mer eller mindre infränkt, och de dermed förenade olägenheterna måste tåligt fördragas till dess tjenligare medel upptänkas. Det medgifwes gerna att frivilliga bidrag och milda stiftelser förtjena företrädet; men om dessa icke förflå, så måste bristen på något sätt fyllas, och att påbjuda en särskild fattigtaxa är då utan twiswel lämpligare än att bestrida äfwen denna utgift med de allmänna skattemedlen, isynnerhet som fattigwården, af skäl hwilka här icke behöfwa utwecklas, icke kan omedelbart besörjas af staten, utan lämpligast öfwerlemnas åt kommunerna.

Efter dessa anmärkningar om grundåsigterna i närwarande arbete, torde det vara öfwerslödigt att ingå i någon granskning af de många deri förekommande detalj-uppgifterna, hwilka till det mesta gå ut på att ådagalägga bristerna i alla slags hittills kända offentliga wälgörenhets-anstalter. Om också dessa uppgifter icke alltid äro tillförlitliga, så lända dock många af dem till en hälfsosam warning mot upprepadet af förut begångna misstag, och de bekräfta ytterligare hwad erfarenheten redan länge gifwit wid handen, nemligen att en ändamålsenlig organisation af fattigwården är en bland lagstiftningens swåraste uppgifter. I detta hänseende torde arbetet icke blifwa utan werkan, men deremot kan man med wisshet förutsäga, att den offentliga fattigwården skall hädanefter såsom hittills rastlöst framfrida mot sitt mål, utan att låta afsträcka sig af de olycksbådande spådomarne, hwilka betydja så mycket mindre, som ingen werksällbar plan i

stället blifwit uppgjord till en förändrad fattigwård; ty hwad författarne yttrat till förmån för den enskilda wälgörenheten är wisserligen wälmenande och wälsamtligt, men torde dock icke öfvertyga många om tillräckligheten af detta till sin natur alltför osäkra medel. —

Hwad slutligen öfwersättningen eller, såsom den äfwen kallas, bearbetningen beträffar, så förhåller det sig med den senare benämningen så, att den Swenska upplagan helt enkelt är en ordagrann öfwersättning af den bearbetning af Duchâtels och Navilles prisfrister, hwilken år 1837 utkom i Weimar under titel: "Das Armenwesen nach allen seinen Richtungen als Staatsanstalt und als Privatwerk und seine dermalige Gestaltung in den civilisirten Staaten in und auffer Europa. Frei nach den französischen Preischriften des Herrn Duchâtel und des Herrn Naville. Im Auszuge und nach dem vaterländischen Erforderniß bearbeitet von einem deutschen Staatsbeamten." Detta förhållande har den Swenske öfwersättaren likwäl icke funnit för godt att omnämna; han har twertom sött dölja detsamma derigenom att han i företalet, som, på ett par uteslutningar och förändringar när, äfwenledes är ordagrann öfwersatt från den Tyske bearbetarens Borede, användt uttrycket "den Swenska bearbetningen." Då öfwersättaren annars troget följt sitt Tyska original, så är det swårt att inse hwarföre han ur dettas företal icke anført en uppgift, som läsaren behöfwer känna, för att kunna förklara åtfkilliga i arbetet förekommande motsägelser, hwilka äga sin grund deruti att boken är ett sammandrag af tvenne författares skrifter. Denna uppgift skulle nemligen hafwa underrättat läsaren om hwad som i närwarande arbete är hämtadt ur Duchâtels och hwad som är hämtadt ur Navilles skrift, och Nec. anser det derföre icke öfwerslödigt att härutinnan söka godtgöra öfwersättarens uraktlåtenhet. Duchâtel har författat hela första boken, inledningen till andra boken, framställningen om fattigwäsendet i Frankrike (2:dra Boken, förra afdelningen, 1:sta sectionen, 4:de kap.), om tiggeriets straffbarhet öfwerhuswid (2:dra Boken, förra afdelningen, 2:dra sectionen, 15:de kap.), samt 2:dra, 3:dje och 4:de kapp. i 6:te sectionen af andra Bokens förra afdelning. Allt det återstående härleder sig från Naville.

Att öfwersättaren likaledes utelemnat de i originalet förekommande citaterna och bilagorna torde ej heller böra lemnas oanmärkt. För öfrigt är öfwer-

fättningen ofsklanderlig; tryck och papper hedra Boftryckaren och Förläggaren.

J. L—II.

Svensk Litteratur under Juni månad:

(Slut fr. föreg. nr.)

Naturvetenskaperna: *Eliæ Fries Novitiæ Floræ Suecicæ. Mantissa tertia.* 2 R:dr. — Svensk Flora, innesfattande Sveriges Phanerogamväxter. Med en kort förberedande wertlära. För nybörjare utarbetad och utgifven af D. Högborg. 2 R:dr. — Bibl. i populär Naturkunnighet. 37:de h. (innehållande 2:dra h. af P. M. Noget, Naturlivets märkvärdigaste företeelser inom Vext- och Djur-Organismen, med hänseende till plan och ändamål.) Med 6 quartplancher. För Subskrib. 1: 12, för Köpare 1: 40.

Krigsvetenskap och Navigation: Svenska Kavalleriets Fäktning. Enligt Generalen m. m. Grefve G. Löwenhjelm's method. B. arbetad såsom en ledning för instruktionen för Officerare och Under-officerare af nämnde wapen, af L. A. v. Menger. 1 R:dr. — Kadetten, eller Carlberg för nära 30 år sedan, af en f. d. Kadett, tillagnad fordn och nuvarande Kadetter. Med 4 plancher. 1 R:dr. — Tidsskrift i Sjöväsendet, utg. af L. J. Hübendick. 1843. 1:sta häftet. 16 s. (Ärligen utkomma 4 häften.)

Ekonomi och Teknologi: Om det bästa sättet att af Potates bereda ett godt Öl och Dricke till lindrigt pris; — jemte ett Bihang om den rätta tillverkningen af Potates, till vinnande af största möjliga spritquantitet. Af J. J. Fischer. 16 s. — Ny Kokbok af Susanna Chr. Cullin. Innehållande tillika Föreskrifter för tillredning af Bakverk, Glacer, Sylter, Sirop och Safier. 1: 16. — Alla priserna i Banco.

Notiser:

Danmark. Nya härstädes utkomna skrifter: Aug. Timenchar, Florentius Bergström eller Bjergmanden paa Mols, Original Fortælling. Randers, Elmenhoff. 1 Rbd. 32 s. — Dr P. W. Lund, Fortætte Bemærkninger over Brasiliens uddøde Dyrskabning, og: Blif paa Brasiliens Dyrverden för sidste Jordomvæltning, 4:de Afhandling med Tillæg og 12 Kobber. (Gyldendal). 1 Rbd. 80 s. (Utg. af Vidensk. Selskab.) — Poul M. Møller, efterladte Skrifter, 3. (sidste) Bd, (Keigel) 2 Rbd. 76 s. (Udg. af Chr. Thaarup og J. C. Olsen) — Prof. C. Ramus, Undersøgelse af Resten af Lagranges Række; og om en Egenkab ved de lineære Differentiaalligninger med 2 Variable. (Gyldendal) 32 s. (Udg. af Vidensk. Selskab.) — Chad Staffeldt, samlede Digte. Udg. af J. L. Liebenberg. I—II. Samfundet til den Danske Litteraturs Fremme. 3 Rbd. (Denna samling kommer framtids att slutas med en 3:de del, inneh. Skaldens biografi.) — Videnskaberens Selskabs naturvidenskabelige og mathematiske Afhandlinger. IX. ft. 4. (Gyldendal) Med 19 Tavler. 2 Rbd. 48 s. — A. J. Bergsøe, Den Danske Stats Statistik. 2:det. Hefte. Med et geognostisk Kort over Danm. Forf. 1 Rbd. — Bih.

Birchedahl, Kirkeaaet, et Billede paa den kristelige Livsudvikling. Keigel. 40 s. — Th. S. Erslew, almindeligt Forfatter-Lexicon for Kongeriget Danmark med tilhørende Bilande, fra 1814 til 1840. 4:de S. Gamborg — Serholdt. Forlagsforeningen. 1 Rbd. — R. G. Hansen, Protestantismens Krav til det theol. Studium. Keigel. 24 s. — Emanuel St. Hermidad, en Vandring i Syden. (Philipsen). 2 Rbd. 64 s. — Solberg, Ulysses von Ithacia, eller en tydsk Komedie. Udg. af Fred. Jørlund og Hlinch. Tre snittene komponerede og tegnede af P. E. Klæstrup. Hlinch. 32 s. (Af denna samling äro förut utkomna: Jeppe paa Bjerget, 24 s; Julestuen, 16 s; Diderik Menschenshred är under pressen.) — S. C. Tscherning, Haandbog i Veterinair-pharmacologien. 1 Deel. Almindelig Veterinairpharmacologie. (A. J. Hofst.) 80 s.

Förländare i literärt hänseende berömda personer äro på den sednaste tiden aflidne: E. A. Feuerbach, Professor i lagfarenhet vid Universitetet i Erlangen, död af nervslag d. 25 April. — G. J. Lehrs, Professor i Königsberg, död i Paris i en ålder af 37 år. Han vistades sedan 6 års tid på sitt nämnda ställe, för att fullända sina arbeten öfver Homerus och de öfriga grekiska epikerna. — Rose, död i Brighton d. 30 April, känd såsom skriftställare och i synnerhet såsom smakfull kännare af italienska litteraturen, öfversättare af Ariostos rasande Roland och Castis Animalia parlanti, tillika författare af en historia öfver sjökrigen med Frankrike (blott ett band utkom, 1800) och af "Bref från Nord-Italien till Hr Hallam," hvilka på sin tid väckte mycket uppmärksamhet. Hr Rose var förtrogen vän till Walter Scott, Canning, Lord Holland och Ugo Foscolo, hvilka såsom bekant lefde och dog såsom politisk flyktning i England. — Den 8 Maj dog i Odessa den lärde Bibliotekarien vid derwarande bibliotek, medlem af många utländska lärda samfund och författare till åtfylliga verk, Hofrådet M. Spada. — Den 31 Maj dog i Jena Professorn Dr Baumgarten-Crusius, förste director vid teologiska seminarium. Han var född 1788 i Merseburg, och både såsom människa och lärde en af Universitetets största prydnader. — Den 1 Juni dog i Göttingen nassauiska geh. justitsrådet och hannoveriska hofrådet Dr. jur. Anton Bauer, Professor i kriminal-lagfarenheten och i nassauisk stats- och rättsförfattning och förvaltning. Han var född i Marburg 1772, och skulle detta år hafva firat sitt 50-åriga doktors-jubileum. — Den 19 Juni dog i Wien i sitt 60:de år den sårdeles såsom kritisk skriftställare högtaktade och såsom författare till det år 1835 utkomna estetiska lexikon bekante Dr Zeittels. — Frisbyttens författare, Friedrich Kind afled i Dresden den 25 Juni kl. 9 på aftonen, just som i skådespelshuset den hundra-detofte representationen af nämnda hans verk slutades.

N:o 26 af denna Tidning utgifves Lördagen d. 29 Juli.

Lund, tryckt uti Berlingska Boktryckeriet, 1843.

